№ 241 ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ 31 — 1902 — ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԻ 31 № 241

ԵՐԵՍՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 ռուբլի. կէս տարվանը 6 ռուբ. Առանձին համարները 5 կոպէկով.
Թիֆլիսում գրվում են միմիայն խմբագրատան մէջ.
Մեր հասցէն. Тифлисъ, Редакція «Мшакъ». Նոյն Tiflis, Rédaction «Mschak».
Տելեֆօն № 253.

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 ժամ (բացի կիրակի եւ տօն օրերից).
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզուով.
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպէկ.
Տելեֆօն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Եփեմիա Խատիսեան, Հայկ, Եւա Ղաւալեանցները, Եղիսաբէթ, Եալօր Ղայթմազեանցները դառը սրտի յայտնում են՝ առաջինի սիրելի ամուսին, երկրորդի անմոռանալի հայր, երրորդի սկեսրայր, չորրորդի թանգագին հայր եւ հինգերորդի աներ՝

ՍԱՐԳԻՍ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ ՂԱՒԱԼԵԱՆՑԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ հոկտեմբերի 28-ին, առաւօտեան 6 ժամին, երկարատեւ եւ ծանր հիւանդութիւնից յետոյ։ Յուղարկաւորութեան եւ թաղման մասին կը յայտարարվի առանձին։ 1—1

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Առաջիկայ քսանհինգամեակը.—ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Մամուլ. Նամակ Ախալքալաքից. Նամակ Սղնախից. Նամակ Խմբագրութեան. Ներքին լուրեր.—ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ. Նամակ Պարսկաստանից. Արտաքին լուրեր.—ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ.— ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ. — ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ.—Հին դարերից։

ԱՌԱՋԻԿԱՅ ՔՍԱՆՀԻՆԳԱՄԵԱԿԸ

Առաջիկայ նոյեմբերի 6-ին Կարս քաղաքում պէտք է տօնվի Կարսի բերդի առման քսանհինգամեակը։ Նորերս, սեպտեմբեր ամսում, տօնվեց Բոլգարիայում գտնվող Շիպկա բերդի առման յոբելեանը, որ ստացաւ առանձին հանդիսաւորութիւն շնորհիւ Ռուսաստանից այնտեղ գնացած Օգոստափառ Հիւրի եւ պատուաւոր ներկայացուցիչների։ Լրանում է եւ Պլեւնայի զօրքի անձնատուր լինելու քսանհինգամեակը։ Շիպկայի, Կարսի եւ Պլեւնայի գրաւումը ունեցաւ վճռական ազդեցութիւն ռուս-թիւրքական պատերազմի ընթացքի վրա եւ Թիւրքիան խնդրեց հաշտութիւն։

Կարսի եւ Բաթումի նահանգները, որոնք միացան մեր Անդրկովկասին ռուս-թիւրքական դաշնագրութիւնից յետոյ, ահա քսանհինգ տարի է, որ ապրում են այն վարչական, հասարակական եւ տնտեսական կեանքով, որ ընդհանուր է Անդրկովկասի միւս մասերին։ Բաթումը դարձաւ մեր երկրի առաջնակարգ քաղաքներից մէկը եւ այժմ ձգտում է նշանաւոր դեր խաղալ իբրեւ նաւահանգստային մի մեծ կէտ, որի միջոցով մեր երկիրը հաղորդակցութեան մէջ է մտնում համաշխարհային վաճառանոցի հետ։ Կարսը կերպարանափոխվել է եւ կամաց-կամաց ստանում է եւրօպական քաղաքի տեսք. շնորհիւ երկաթուղու նա դարձել է պահեստատեղ այն բոլոր արդիւնքների համար, որոնք հաւաքվում են նահանգից ուրիշ տեղ փոխադրվելու համար եւ այն ապրանքների համար, որոնք բերվում են այդ քաղաքը նահանգի մէջ ցրվելու համար։ Կանոնաւոր պօստային հաղորդակցութիւնը, որ հաստատվել է այդ նահանգների զանազան մասերում, ապահով կեանքը, որ պաշտպանում է ազգաբնակութեան ստացուածքը, հող են պատրաստում տնտեսական բարգաւաճման համար, որի սաղմերը արդէն սկսել են երեւան գալ։

Ճիշդ է, ազգաբնակութիւնը դեռ մեծ մասամբ շարունակում է իր հին, նահապետական նիստ ու կացը, նա դեռ չէ ընտելացել կեանքի նոր պահանջներին. բայց նա սկսել է շփվել կեանքի նոր պայմանների հետ եւ արդէն փորձեր է անում փոփոխութիւններ մտցնել իր կեանքի մէջ։ Անցած քառորդ դարը մի տեսակ հանգստութեան եւ անդորրութեան շրջան էր մի ժողովրդի համար, որ մինչեւ այդ ենթարկված էր զրկանքների եւ միայն մտածում էր գոյութեան կռւի մասին ամենանեղ մտքով։

Կարսի եւ Բաթումի նահանգների համար անցած քսանհինգամեակը նախապատրաստական մի նպաստաւոր շրջան էր ապագայ կուլտուրական առաջադիմութեան համար։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՄՈՒԼ

Հայակեր հրապարակախօսութիւնը Ռուսաստանում միշտ այն միտքն է քարոզում, թէ հայերը վնասակար տարր են իբրեւ մի ազգ, որ միայն վաճառականութիւն եւ վաշխառութիւն գիտէ, որ միայն հնձում է, միայն պատրաստ հաց է ուտում։ Երբեք այդ հայակերները չը կարողացան գոնէ այն տարրական բարեխղճութիւնը ունենալ, որ նայեն պատմութեան, այն պատմութեան, որ վերաբերվում է անցեալ դարի կէսին, երբ ռուսաց տիրապետութիւնը նոր էր հաստատվում Անդրկովկասում, հաստատվում էր երկարատեւ, յամառ պատերազմների միջոցով։ Հայերը չեն գրել այդ պատմութիւնը, եւ սակայն. նա վկայում է, որ հայերն էլ արիւն են թափել ռուսաց զօրքերի հետ միասին, կռւել են թշնամու դէմ, ցոյց են տուել զարմանալի քաջագործութիւններ։ Այդ պատմութեան մէջ կան այնպիսի դօկումենտներ, ինչպէս է Աղեքսանդր I-ի հրովարտակը, որի մէջ Կայսրը վկայում էր աշխարհի եւ ապագայ սերունդի առաջ հայ ազգի հաւատարմութիւնը, անձնազոհ եւ անշահասէր ծառայութիւնը ռուսաց գահին։ Այդ պատմութեան մէջ են, վերջապէս, բազմաթիւ դէպքեր, երբ հայերը կամաւոր խմբեր էին կազմում, առաջնորդում էին ռուս զօրաբաժինները, ազատում էին նրանց վերահաս վտանգներից։ Բայց այս բոլոր փաստերը ոչինչ են հայակերների համար։ Եւ մենք յիշում ենք, որ Սուվօրինի, Գրինգմուտի հարազատ զաւակ Վէլիչկօն վրացիների եւ Թուրքերի առաջ խունկ էր ծխում, անելով, որ նրանք արիւն են թափել Կովկասի նուաճման ժամանակ, մինչդեռ հայերին նա անուանում էր «դուխանչչիկների» (գինեվաճառների) ազգ։ Բարեբաղդութիւն է, սակայն, որ այդպիսի անազնիւ մարդիկ աղմուկ բարձրացնել միայն կարող են, իսկ լռեցնել պատմութիւնը, յեղաշրջել նրան—այդ նրանց ույժից վեր է։

Կովկասեան պատերազմների լաւատեղեակ եւ տաղանդաւոր պատմագիր գեներալ Վ. Պոտտօ «Тифлисскій Листокъ» լրագրի մէջ բերում է մի դէպք պատերազմի կեանքից, որ տեղի է ունեցել անցեալ դարի սկզբում Շուշու շրջակայքում։ Ռուսաց զօրաբաժինը ամեն կողմից պաշարված էր, նրա կորուստը անխուսափելի կը լինէր, եթէ տեղացի հայերից Վանի—իւզբաշին օգնութեան չը համէր եւ չազատէր ռուսներին անխուսափելի դրութիւնից։ Իր պատմութիւնը գեներալ Պոտտօ վերջացնում է այսպիսի խօսքերով։

Տալով արժանի պատիւ մեր ռուս հերոսներին, մենք չը պիտի լռութեան տանք եւ նրանց, որոնք եղբայրաբար բաժանում էին մեզ հետ բոլոր աշխատանքները եւ վտանգները։ Ոչ միայն այն հին, բարի ժամանակներում, որոնց մասին մեզ հասել են միայն հեռաւոր աւանդութիւններ, բայց եւ աւելի յետագայ ժամանակներում (եւ մենք ինքներս յիշում ենք այդ ժամանակները), երբ գալիս էին ահեղ փոթորիկները, Անդրկովկասի քրիստոնեայ ազգաբնակութիւնը պատերազմում էր մեզ հետ մի շարքում, տոգորված Ռուսաստանի փառքի եւ մեծութեան մի եւ նոյն սրբազան գաղափարով։ Ռուսներին երբէք չեն նայել այնտեղ, ինչպէս օտար եկւորների. նրանց մէջ տեսնում էին իրանց եղբայրներին եւ աշխատում էին օգնութիւն հասցնել նրանց իբրեւ եղբայրներին։ Մեր զինուորներն էլ նայում էին այս երկրին, իբրեւ իրանց հայրենիքին։ Եւ նրանց պատասխանում էին փոխադարձաբար. —ռուս զօրքերի սակաւաթիւ շարքերը լցվում էին ժողովրդական միլիցիաներով։ Դրանք մեր պատերազմական ընկերներ էին. ձեռք ձեռքի տուած գնում էին նրանք մեզ հետ դէպի արիւնահեղ կռիւներ,—եւ թէ մենք, թէ նրանք մի եւ նոյն յիշողութիւններն ունէինք։ Թող Մելիք-Վանիի անուն յիշատակը առաջնորդող աստղ հանդիսանայ ապագայ սերունդի համար։

Այս պատմութիւնը պիտի խօսէ միշտ եւ ուխտեալ հայակերների լիրբ չարախօսութիւնները կը մոռացվեն եւ կը դատապարտվեն իբրեւ մարդկային անազնւութեան զզուելի յիշատակներ, որոնք կեղտոտում են տպագրական խօսքը, թշնամութիւն եւ ատելութիւն սերմանելով ազգերի մէջ։

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՀԻՆ ԴԱՐԵՐԻՑ

II

Ինքնապաշտպանութեան բնազդը յատուկ է ոչ միայն անհատներին, այլ եւ հաւաքական մարմիններին—տոհմերին, համայնքներին եւ ազգերին։ Հայ ժողովրդին սպառնացող կուլտուրական վտանգը զգացին այն ժամանակվայ ամենից լուսաւոր մտքերն ու զգայուն սրտերը եւ իրանց բոլոր ույժերը լարեցին՝ այդ վտանգի առաջն առնելու համար։ Քաղաքական վերածնութիւնը այլ եւս անկարելի էր, քանի որ քաղաքական քայքայման պատճառները ոչ այնքան ներքին էին՝ որչափ արտաքին, որոնց վրա չէին կարող նրանք ազդել։ Ուրեմն պէտք էր վերածնել ազգը կրօնապէս եւ կուլտուրապէս. պէտք էր ամրապնդել նրա կրօնա-բարոյական եւ ազգային հիմքերը, որպէս զի նա դիմանալ կարողանայ դարերի փոթորիկներին եւ ահեղ սասանումներին։

Եւ մենք տեսնում ենք հինգերորդ դարում մի եռանդուն, անձնանուէր գործունէութիւն, որի նմանը այլ եւս չը կայ մեր երկար պատմական կեանքի մէջ եւ շատ քիչ կայ ուրիշ ազգերի պատմութեան մէջ։—Ամբողջ հինգերորդ դարը ազգաշինութեան դար է մեր պատմութեան մէջ, եւ այս շինարարութեան երեք գլխաւոր սիւներն են—դարի սկզբում՝ հայոց գրերի գիւտը, դարի միջավայրում՝ Վարդանանց պատերազմը եւ դարի վերջում՝ Դւնայ եկեղեցական ժողովը։ Այս երեք հաստատուն սիւների վրա հիմնվեց մեր ազգի կրօնական եւ կուլտուրական շէնքը եւ շարունակում է մնալ մինչեւ այսօր, տասնեւհինգերորդ դարում միայն վերանորոգութիւն եւ ճարտարապետական ոճի բարեփոխութիւն կրելով։

Այս հսկայական դարաւոր շէնքի ճարտարապետը, նրա առաջին հիմքը դնողը, նրա գլխաւոր սիւնը կանգնեցնողն եղաւ մի հայ գիւղացի, Մեսրոպ-Մաշթոց անունով, որ Տարօն գաւառի (այժմեան Մուշ եւ գաւառը) Հացեկաց գիւղից էր, Վարդան անունով մէկի որդին։ Նա սկզբում արքունական ծառայութեան մէջ էր գտնվում. քարտուղարի պաշտօն էր վարում Թագաւորի դիւանատանը. նշանակում է որ նա գիտէր պարսկերէն, յունարէն եւ ասորերէն եւ իր ժամանակի զարգացած մարդկանցից էր։ Բայց շուտով նա թողնում է այս պաշտօնը. ինչպէս Խորենացին սուր է նկատել՝ նա, «տեսնելով որ Արշակունեաց թագաւորութիւնը վերջանալու վրա էր», թողնում է աշխարհային կեանքը եւ մտնում է հոգեւոր կեանքի մէջ։ Գուցէ հէնց այս ժամանակ նրա մէջ աղօտ միտք է ծագում՝ որեւէ միջոց գտնել այդ քայքայված, կործանվելու մօտ պետութեանը նեցուկ տալու համար. բայց ինչ կերպով՝ նա ինքն էլ դեռ չը գիտէր։ Բայց հոգեւորական կեանքի մէջ նա սկսում է մի անձնուրաց, ժողովրդի օգտին նուիրված գործունէութիւն, որի ժամանակ հետզհետէ հասունանում է նրա գիտակցութեան մէջ ընկած առաջին սաղմը։ Նա ժողովում է աշակերտներ, նրանց սովորեցնում է (ի հարկէ՝ ասորերէն ընթերցանութիւն եւ այս լեզուով ժամակարգութիւն), նրանց հետ միասին ճանապարհորդում է Հայաստանի զանազան գաւառները՝ քարոզելու ժողովրդին, հեթանոսութեան հետքերը ջնջելու։ Քարոզութեան միջոցին, կրօնական գրքերը օտար լեզուներով կարդացվելուց յետոյ, նա հայերէն, ժողովրդին հասկանալի կենդանի լեզուով բացատրում է ս. Գիրքը, թարգմանում է Աւետարանը, եւ այս ժամանակ նկատում է այն զմայլեցնող երեւոյթը, որ ժողովուրդը հայերէն, մայրենի խօսքը լսում է ուշադրութեամբ, ոգեւորվում է, ուղղվում է. այն-ինչ նա անտարբեր էր մնում՝ երբ օտար, անհասկանալի լեզուով ժամերգութիւն ու պատարագ էր կատարվում։ Ծագում է նրա մէջ լուսաւոր միտք—այնպէս անել, որ հայոց բոլոր եկեղեցիներում հայերէն լեզուով կատարվի ժամերգութիւնը։ Բայց ինչպէս—պէտք էր դրա համար հայերէն լեզուով թարգմանել ժամերգութիւնը եւ ս. Գիրքը. իսկ դրա համար հարկաւոր էր—հայերէն լեզուի գրեր ունենալ...

Այս բնական, մէկը միւսից բղխող մտքերը այլ եւս հանգիստ չեն տալիս ժողովրդի օգտին նուիրված Մեսրոպին։ Այնքան դրանք լցնում նրա հոգին, այնքան գրաւում նրան, որ նա գալիս է Վաղարշապատ, հայոց թագաւորանիստ եւ կաթողիկոսանիստ քաղաքը, դիմում է լուսամիտ եւ զարգացած Սահակ կաթողիկոսին, բաց է անում սիրտը նրա առաջ եւ նրա հովանաւորութիւնը խնդրում...

Մի քանի տարի տեւող յոգնեցնող, տոկուն աշխատանքից յետոյ Մեսրոպ-Մաշթոցին յաջողվում է վերջապէս հնարել յարմար այբուբեն հայերէն լեզուի համար—այն այբուբենը, որ մինչեւ այսօր էլ գործ ենք ածում,—եւ նա օտարութեան մէջ երկար թափառելուց յետոյ՝ իր պանծալի գիւտն առած՝ դիմում է Հայաստան եւ դիմաւորվում է խուռն բազմութեան ցնծալից աղաղակներով։ Նրա այս դարձը՝ նրա աշակերտներից մէկը, Կորիւնը, համեմատում է Մովսէս մարգարէի Սինայ լեռնից իջնելուն՝ աստուածատուր տասնաբանեայ պատուիրանների տախտակները ձեռքին։ Աւելի աջող նմանութիւն չէր կարելի գտնել։ Քրիստոսի 404 թուին պատահեց յիշատակելի ու նշանաւոր այս դէպքը։

Այս թուականից սկսվում է Հայաստանում մտաւոր կեանք, գրական գործունէութիւն։ Երկու հաւասարապատիւ գործակիցները, Սահակ կաթողիկոսը եւ Մեսրոպ-Մաշթոցը, հոգի եւ ղեկավար են հանդիսանում այս գործունէութեան։ Բացվում են հարիւրաւոր դպրոցներ Հայաստանի զանազան կողմերում. հաւաքվում են հազարաւոր ընտիր մանուկներ՝ հայերէն գրագիտութիւն սովորելու, որպէս զի ապագայում հոգեւոր հովիւներ դառնան հայոց եկեղեցուն։ Հայերէն են թարգմանում ս. Գիրքը, ժամագիրքը, եւ առաջին անգամ մայրենի լեզուով լսվում է ժամասացութիւն հայոց եկեղեցում։ Թարգմանվում են ասորերէնից եւ յունարէնից ամենակարեւոր, հռչակված գրքերը՝ կրօնական, բարոյական եւ պատմական բովանդակութեամբ, որպէս զի հայերէն կարդալ սովորած սերունդը ունենայ մտաւոր սնունդ։ Նորաբաց դպրոցներում ուսած աշակերտներից շատերը, որոնք առանձին ընդունակութիւն էին ցոյց տալիս, ուղարկվում են արտասահմանի ուսման կենտրոնավայրերը,—Բիւզանդիոն, Աղեքսանդրիա, Աթէնք, որպէս զի բարձրագոյն

ՆԱՄԱԿ ԱԽԱԼՔԱԼԱՔԻՑ

—

Հոկտեմբերի 24-ին

Մեր քաղաքային վարչութիւնը վերջին ժամանակներս ապացուցանում է, որ նոյն իսկ վատ եւ անբարեյաջող պայմաններում էլ կարելի է գործ կատարել, միայն թէ բարի ցանկութիւն եւ եռանդ լինի:

Այսպէս, քաղաքային վարչութիւնը բաղանիքների մօտ գտնվող աղբիւրը գեղեցիկ եւ նպատակայարմար ձեւով շինեց եւ մտադիր է մի եւ նոյն ձեւով շինել եւ մի ուրիշ աղբիւր. բաղանիքների եւ ջրկիրների շատ կարեւոր ճանապարհը կարգի բերեց եւ խճուղեց, քաղաքային այգու վանդակապատը նորոգեց աւելի նպատակայարմար ձեւով, եւ սկսեց այգու վրա աւելի խնամք տանել. Ժայռի վրայով անցնող մի փողոցի գիշերվայ անցուդարձը անվըտանգ դարձնելու համար՝ պարիսպ քաշեց: Պէտք է նկատած, որ անցեալներում այդ փողոցով անցնելու ժամանակ անզգուշութիւնից դժբախտութիւններ եւ փորձանքներ են պատահած:

Բայց մեր քաղաքային վարչութեան գլուխ գործը կարելի է համարել Փարուանա գետի ափին նոր շինած քաղաքային սպանդանոցը, որ մեր քաղաքի անդրանիկ եւ առ այժմ դեռ միակ հիմնարկութիւնն է: Պարտք ենք համարում վկայել, որ Ախալքալաքի քաղաքային սպանդանոցը առողջապահական տեսակէտից շատ գործնական, նպատակայարմար եւ իր տեսակի մէջ օրինակելի է եւ միանգամայն պատիւ է բերում Ախալքալաքին եւ շինարար յանձնաժողովի չորս անդամներին: Որքան մենք գիտենք, Կովկասի միւս, աւելի մեծ եւ աւելի բարեկարգ, քաղաքները այսպիսի սպանդանոց չունեն. համարձակ կարելի է ասել, որ Թիֆլիսն էլ չունի սրա նմանը եւ հազիւ թէ շուտով ունենայ: Եւ սրանով մեր քաղաքը պարտական է լեռնային արագահոս Փարուանային: Դեռ որքան օգուտներ կարող են տալ մեր լեռնային գետակները, միայն թէ մենք կարողանանք նրանց հասկանալ եւ նրանցից օգտվել...

Սպանդանոցի շինութեան համար հարկաւոր դրամը փոխարինաբար վերցրված է քաղաքի պահեստի գումարից, որ տասնհինգ տարիում պէտք է տարէցտարի հանգցնվի: Բացի առողջապահական նշանակութիւնից՝ այդ սպանդանոցը, որ համեմատաբար շատ էժան նստած՝ մի պարզ, բայց հաստատ եւ ամուր շինութիւն է, քաղաքի աղքատիկ բիւջէին էլ պիտի բաւական նպաստէ: Ներկայումս սպանդանոցը կապալով է տրված տարեկան մօտ 2,400 րուբլիով: Կապալադրամը անկասկած տարէցտարի կաւելանայ, կապալառուն՝ պատշաճաւոր իշխանութիւնից հաստատված տակսայի համաձայն մասնաւորներից վերցնում է—խոշոր եղջիւրաւոր անասունների համար 60-ական կոպէկ իւրաքանչիւրից, իսկ մանրից՝ 20-ական կոպ.:

Քաղաքային վարչութիւնը ուշադրութիւն է դարձնում նաեւ քաղաքի լուսաւորութեան, մաքրութեան եւ շուկայում ծախվող մթերքների վրա: Բայց, պէտք է նկատած, որ քաղաքի սանիտարական դրութիւնը ընդհանրապէս դեռ հեռու է ցանկալի դրութիւնից, եւ այդ նպատակով դեռ շատ պէտք է աշխատել: Քաղաքի մաքրութեան համար՝ վարչութիւնը մտադիր է աղբակիր սայլեր ունենալ եւ հոկել ու պահանջել, որ բնակիչները աղբը չը լցնեն փողոցը կամ քաղաքի ծայրերը, այլ որոշ ժամանակ լցնեն փողոցներով անցնող սայլերի մէջ: Բայց չը պէտք է դրանով բաւականանալ: Շատ տներ արտաքնոցներ չունեն: Այդ այդպիսի տնատէրերին պէտք է հարկադրել, որ արտաքնոցներ շինեն: Քաղաքն էլ իր կողմից պէտք է մի քանի տեղերում, օրինակ, շուկայի կամ հրապարակի կողմերում, հասարակական արտաքնոցներ շինէ: Նոյնպէս չը պէտք է թոյլ տալ, որ քաղաքի ծայրերում աթար պատրաստեն եւ այլն:

Ինչ վերաբերում է քաղաքի լուսաւորութեանը, իմ կարծիքով՝ կամ պէտք է ձեռք բերել գոնէ մի քանի հատ «Վաշինգտոնի» սիստեմի լապտերներ, կամ ուղղակի պէտք է դիմել էլէքտրական լուսաւորութեան: Մօտ 15 հազար րուբլիով կարելի է այդ բանը գլուխ բերել Ախալքալաքում եւ մուտքի աղբիւր դարձնել: Թող չը զարմանայ ընթերցողը. չէ որ Փարուանան եւ Կոլիկամի լեռնային արընթաց գետակը անսպառ ոյժ, ուրեմն եւ հարստութիւն են: Մեր քաղաքային վարչութիւնը պէտք է լաւ հասկանայ, որ Կոլիկամի ջրվէժը «մաքուր ոսկի է, որ շռայլօրէն թափվում է գետի մէջ», ինչպէս ասում էր Բորժոմի ջրերի քիմիկոս մագիստր Մօլդէնգաուէր՝ այնտեղի մի ջրվէժի վերաբերմամբ: Իրաւի, դա թանգագին եւ զօրեղ էներգիա է, որը կարող էր փոխարինել ձրի եւ յաւիտենական աշխատաւորների մի ամբողջ լէգէօն, որը նոյն իսկ կերակուր էլ չի ուզի մեզանից... Չը պէտք է թոյլ տալ, որ այդ ոսկէ էներգիան իզուր կորչի, այլ հարկադրենք, որ նա ծառայէ մարդուն:

Որքան գիտենք, զինուորական վարչութիւնը մտադիր է զօրանոցներում էլէքտրական լուսաւորութիւն մտցնել, ջուր բերել, ծառեր տնկել: Թող մեր քաղաքային վարչութիւնը օգտվի բարեյաջող հանգամանքից եւ միանայ զինուորական վարչութեանը՝ քաղաքն էլ մասնակից անելու այդ բարիքներին:

Մոռացայ ասել, որ քաղաքային վարչութիւնը ջրանցքի՝ տարիներ առաջ պատրաստել տուած նախագիծը եւ այդ հարցին վերաբերեալ այլ գործերը յանձնել է ինժեներ Միխայլօվին, որ վերջինիս ծանօթանալուց յետոյ՝ բանակցութիւններ սկսէ նրա հետ: Ծախսի մեծութեան պատճառով հազիւ թէ քաղաքը առ այժմ կարողանայ խմելու ջուր բերել: Այդ պատճառով շատ ցանկալի է, որ գոնէ գետի ջուր բերէ եւ փողոցներում վազեցնէ, որ շատ կը նպաստէ բուսականութեան զարգացմանը, քաղաքի մաքրութեանը եւ այլն: Դա փոքր գումարով կարելի է գլուխ բերել եւ մեզ համար աւելի է հարկաւոր. խմելու համար աղբիւրներ շատ ունենք քաղաքի երկու կողմը ընկած ձորակներում:

Սակայն մեր քաղաքի ամենամեծ պակասութիւնը եւ ցաւը բուսականութիւնից զուրկ լինելը եւ չը սալած փողոցներն են՝ աշնան կամ գարնան անձրեւների եւ հալոցի ժամանակ: Թող քաղաքային վարչութիւնը աշխատէ իւրաքանչիւր տարի գէթ մի փողոց սալայատակել տնատէրերի օգնութեամբ, պահանջէ, որ տնատէրերը ծառեր տնկեն եւ աճեցնեն: Թող այդ տեսակէտից մեր քաղաքը օրինակ վերցնէ Ալէքսանդրոպոլից:

Վերջապէս թող քաղաքային վարչութիւնը կրկին դիմէ եւ աշխատէ երեք տարի առաջ փակված գրադարան-ընթերցարանը ընդունելու իրաւունքը ձեռք բերել, քանի որ հիմնադիր-անդամները այդ գրադարանը նուիրել են քաղաքին. իսկ եթէ թոյլ չը տրվի այդ նուէրը ընդունելու, թող աշխատէ իրաւունք ձեռք բերել մի նոր քաղաքային գրադարան-ընթերցարան բանալու. Թող քաղաքային հիւանդանոց բանալու մասին հոգայ...

Եւ մեզ համար որքան հաճելի կը լինի գովել լաւ գործերը եւ արձանագրել: Այն ժամանակ մենք Թեմիստօկլէսի բերանով կասենք մեր քաղաքային վարչութեանը—«ծեծիր, միայն թէ լսիր», այսինքն գործիր...

Սալլումեան

ՆԱՄԱԿ ՍՂՆԱԽԻՑ

—

Հոկտեմբերի 28-ին

«Մշակի» անցեալ համարներից մէկում հաղորդված էր Սղնախի հաշտարար դատարանի վճիռը, որով ձայնաւոր Վ. Աւագեան ենթարկվում էր հինգ օրվայ բանտարկութեան քաղաքագլուխ Ն. Ամիրխանօվին անպատուելու համար: Աւագեանը մեղադրվում էր նրանում, որ նա ասել էր քաղաքագլխին սպառնական ձեւով «դու» եւ ոչ «դուք»: (Նրանք առաջ բարեկամներ են եղել): Դժգոհ մնալով դատարանի վճռից՝ Աւագեան գործը անցկացրեց նահանգական դատարանը, որ քննեց այս գործը մօտ օրերում: Դատարանն արդարացրեց Աւագեանին:

Սղնախում եկեղեցական գործերի պատճառով շարունակ ծագում են խռովութիւններ: Խռովութիւնների պատճառը գործակալներն են միշտ, որոնց անհոգութեան պատճառով տեղի չէ ունենում կանօնաւոր կօնտրօլ եկեղեցական փողերի վրա եւ տեղի են ունենում զեղծումներ: Աստ պէտք է բարձրացնել «ղալմաղալ», երկար գրագրութիւններ սկսել կօնսիստօրիայի հետ եւ անախորժ, խառվարար դէպքերին ականատես լինել: Սղնախի հոգեւորականութիւնն արդէն ճանաչված է եւ նրա այժմեան կազմի մէջ ոչ մի լաւ բան սպասելի չէ: Խռովութիւնների առաջն առնելու նպատակով մի քանի բանիմաց մարդիկ վճռեցին հրաւիրել ուսեալ վարդապետ, որը պէտք է վարէ գործակալի պաշտօն եւ լինի քարոզիչ: Վարդապետը կը ստանայ 800 ր. ռոճիկ, բնակարան եւ վառելափայտ:

Այս նպատակով երէցփոխ բժիշկ Մ. Մովսիսեան յայտարարութիւն տուեց Սղնախի գործակալին, խնդրելով նրան՝ գումարել ծխական ժողով այս հարցը պաշտօնապէս վճռելու համար, սակայն գործակալը մերժեց, երեւի իր շահերին հակառակ գտնելով: Գործակալի այս վարմունքը դատապարտելի է. նրա դէմ ուզում են բողոքել կօնսիստօրիային: Այնու ամենայնիւ, առանց գործակալի էլ խնդիրը շուտով կուղարկվի Վեհափառ Կաթողիկոսին:

Արդէն յայտնի է, որ քաղաքագլխի եւ ձայնաւորների մի մասի մէջ տեղի ունեցաւ պառակտում, որի պատճառով նահանգապետը անցեալ ամառը քննիչ ուղարկեց: Բողոքող չորս ձայնաւորները հրաժարական տուեցին նահանգապետին, սակայն յայտնի չէ դեռ եւս, թէ նրանց հրաժարականը նահանգապետը ընդունեց, թէ չէ: Ցայտնի չէ նոյնպէս, թէ ինչ հետեւանք ունեցաւ քննիչ Լուցենկօյի քննութիւնը:

Մօտ օրերս Թիֆլիսում վախճանվեց սղնախեցի հարուստ Արտէմ Սարգսեան: Հանգուցեալը կտակել է Սղնախի հայոց եկեղեցական-ծխական դպրոցին՝ 200 ր., քաղաքի երեք եկեղեցիներին՝ 100-ական ր. եւ Սղնախի հայ քահանաներին 100 ր.:

Սղնախի Լիանոզեան հայոց եկեղեցական ծխական դպրոցում հայոց լեզուն աւանդում էր նոյն դպրոցի աւագ-ուսուցիչ Ց. Գրիգորեան՝ ի թիւս ուրիշ առարկաների՝ առանց որոշ վարձատրութեան, չորս տարի շարունակ: Անցեալ սեպտեմբերից հեռացաւ Գրիգորեան եւ նրանից յետոյ դպրոցում հայ դասատու չը մնաց, ուստի հայոց լեզուի դասաւանդութիւնը հայոց դպրոցում վերացված է:

Ծարսկիէ-Կոլօդցի աւանի շրջանում գտնվող կալուածները վաղուց վիճելի են դարձել պետական գանձարանի եւ կալուածատէրերի մէջ: Մի քանի տարի առաջ երկրաչափութեան ժամանակ կալուածատէրերը յայտնեցին, որ շրջանում գտնվող իրանց անշարժ կալուածների հողերը համարվում են իրանց սեփականութիւն վաղեմի տիրապետութեան օրէնքի համաձայն, մինչդեռ գանձարանը ասարկում է, որ այդ հողերը պետական են եւ չեն վաճառվել կալուածատէրերին: Այս գործը նշանակված էր քննելու Թիֆ-

---

ուսում տուան եւ Թարգմանութիւններ անեն: Այս անդրանիկ հայ ուսանողներից ոմանք, դեռ իրանց երկու մեծ ուսուցիչների կենդանութեան ժամանակ, վերադառնում են հայրենիք, մտաւոր պաշարով լցված, եւ թեւ ու թիկունք են դառնում իրանց հայրերին՝ թարգմանելու, ուսուցանելու, քարոզելու գործում: Ոմանք էլ վերադառնում են աւելի ուշ, երբ Սահակն ու Մեսրոպը վախճանած էին, բայց դարձեալ նուիրվում են նախկին արդիւնաւոր գործունէութեան: Բարձր կրթութիւն ստացած աշակերտները արդէն նեղ են զգում լոկ թարգմանչական աշխատանքը, անբաւարար են համարում ուրիշների մտքի բերքերով հայ ժողովրդին կերակրելը. պահանջ է զգացվում արդէն ազգային ինքնուրոյն գրականութեան, որ երկչոտ քայլերով սկսվելով հինգերորդ դարի քառասնական թուականներին՝ կարճ ժամանակում զմայլելի աջողութեան է հասնում.—Ագաթանգեղոսի, Փաւստոսի անունը կրող պատմութիւնները, Եղիշէի, Փարպեցու, Խորենացու պատմութիւնները, Եզնիկի կրօնա-փիլիսոփայական գրուածքը եւ ուրիշ շատ գործեր այս դարում գրվեցին, Մեսրոպի ձեռնասուն աշակերտների կամ սրանց աշակերտների ձեռքով:

Դժուար է ամփոփ կերպով արտայայտել այս մտաւոր մեծ գործունէութեան բոլոր հետեւանքները, որ մի ամբողջական վերածնութիւն եղաւ բոլոր ազգի համար: Այսքան ասենք, որ քրիստոնէութիւնը, շարժառիթ դառնալով գրերի գիւտին՝ ինքն էլ հասկանալի ու սիրելի դարձաւ հայ ժողովրդին. հայը, որ չորրորդ դարում ընդունել էր մկրտութիւն ջրով՝ այս դարում մկրտվեց նաեւ հոգով, եւ Վարդանանց պատերազմի ժամանակ հագաւ նաեւ նահատակի արիւնաներկ ծիրանին: Եկեղեցին ազատվեց օտար ազդեցութիւններից եւ դարձաւ զուտ ազգային,—սեփական անկախ նուիրապետութեամբ, պաշտամունքներով, ծէսերով ու կազմակերպութեամբ: Գրագիտութիւն տարածվեց ժողովրդի մէջ. ստեղծվեց ազգային մատենագրութիւն, հարուստ պատմագրութեամբ, որ ոչ միայն մեզ մատուցել է անգնահատելի ծառայութիւններ, այլ թանկագին ստացուածք է կազմում նաեւ ընդհանուր գրականութեան շտեմարանում: Արդար է ասել հայոց գրի համար, թէ «նովաւ կեամք, եւ շարժիմք, եւ եմք»:

Վերածնութեան այս շարժման մէջ մօտ քառասուն տարի միասին եւ համերաշխ գործում էին մեր երկու լուսաւորիչները, Սահակ կաթողիկոսը եւ Մեսրոպ-Մաշթոցը, որոնց՝ երախտագէտ սերունդը սրբերի կարգն է դասել եւ ամեն տարի նրանց յիշատակը կատարում է եկեղեցում: Սակայն, կարծես երկուստեք համաձայնութեամբ, նրանք աշխատանքը բաժանել էին իրանց մէջ: Հայրապետը զբաղված էր յատկապէս ս. Գրքի եւ եկեղեցական այլ գրքերի թարգմանութեամբ եւ եկեղեցու ներքին բարեկարգութեամբ. այնինչ Մեսրոպ-Մաշթոցը, գրերը հնարելու վրա երեք տարի աշխատելուց յետոյ՝ անընդհատ ճանապարհորդում է Հայաստանի զանազան կողմերը—դպրոցներ է բաց անում, ուսուցիչներ հաստատում, նոր գրագիտութեան դժուարութիւնները հարթում, ինքը անձամբ սովորեցնում: Նրա շատ աշակերտների մէջ յատկապէս յիշելու է Եզնիկին, Կորիւնին, Ղեւոնդ երէցին, Յովսէփ կաթողիկոսին եւ Վարդան Մամիկոնեանին, որ առանձին առարկայ է եղել նրա հոգացողութեան: Նա գնում է Աղուանք եւ Վրաստան՝ այս ազգերի համար էլ, ինչպէս վկայում են նրա կենսագիրները, այբուբեն հնարում. գնում է Բիւզանդիոն, որպէս զի թոյլտւութիւն ձեռք բերէ Հայաստանի յունական մասում էլ հայերէն գրագիտութիւն տարածելու եւ հայ լեզուով եկեղեցիներում պաշտամունքը կատարելու, որ եւ աջողվում է նրան: Նա կրթական գործի հիմնադիրը, տարածողն ու հոգին է եղել Հայաստանում մօտ քառասուն տարի [illegible] անընդհատ, անդադրում աշխատանքով, եւ Խորենացին, նրան ամենից լաւ ճանաչողն ու գնահատողը, նրան տուել է արժանաւոր եւ պատուաւոր մակդիր—«Ուսուցանող աշխարհիս հայոց»:

Շուտով ուրեմն կը բոլորվի տասն եւ հինգ դար հայոց լուսաւորութեան սկզբնաւորութիւնից, եւ ներկայումս ապրող հայ ժողովուրդը պարտաւոր է որեւէ արժանաւոր բան անել Մեսրոպ-Մաշթոցի յիշատակին: Եթէ մեր նախնիքը այնքան հասկացել են հայոց գրի նշանակութիւնը եւ այնքան երախտապարտ են եղել, որ նրա հնարողին անմահացրել են ամենից պատուաւոր միջոցով—տօնելի սրբերի կարգը դասելով—մենք չենք կարող անզգայ եւ անտարբեր գտնվել այդ նշանաւոր գիւտի եւ գործի առաջ:

Մեր կողմից՝ մենք մտադիր ենք, ի յիշատակ հայոց գրերի գիւտի հազարհինգհարիւրամեակին, իբրեւ երախտագիտական նուէր Ս. Մեսրոպ-Մաշթոցի անուան, հրատարակել հայոց հին եւ նոր պատմագիրների լիակատար ժողովածուն, «Պատմագիրք Հայոց» անունով:

Այս Պատմագիրքը բովանդակելու է իր մէջ յիսուն հայ հեղինակների պատմական աշխատութիւնները, ժամանակագրական կարգով: Այս հեղինակներն են—Կորիւն, Ագաթանգեղոս, Փաւստոս, Եղիշէ, Ղազար Փարպեցի, Մովսէս Խորենացի, Սեբէոս, Զենոբ (Յովհան Մամիկոնեան), Ղեւոնդ երէց, Թովմայ Արծրունի, Յովհաննէս կաթողիկոս, Ուխտանէս, Մեսրոպ երէց, Ստեփանոս Ասողիկ, Արիստակէս Լաստիվերտցի, Ներսէս Շնորհալի (Ողբ Եդեսիոյ), Կիրակոս Գանձակեցի, Մովսէս Կաղանկատուացի, Սամուէլ Անեցի, Վարդան Բարձրբերդցի, Մատթէոս Ուռհայեցի, Մխիթար Անեցի, Մաղաքիա աբեղայ, Սմբատ Գունդստաբլ, Մխիթար Այրիվանեցի, Ստեփանոս Օրբէլեան, Հեթում Պատմիչ, Արուսակ Պատմիչ, Գրիգոր Խլաթեցի, Թովմայ Մեծոփեցի, Մինաս վարդապետ Համդեցի, Յովհաննէս աւագ երէց Կամենիցոյ, Առաքել Դաւրիժեցի, Զաքարիա սարկաւագ, Աւգոստինոս Բաջեցի, Եսայի Հասան-Ջալալեան, Գէորգ դի Գրիանենց, Դաւիթ Բէգ (Ստ. Վ. Շահումեան), Աբրահամ Կրետացի, Սիմէօն կաթողիկոս (Ջամբռ), Զաքարիա Ագուլեցի, Թովմաս Խօջամալեան, Ժամանակագրութիւն (Անծանօթի, Մանանայից), Յովհաննիսիկ վարդապետ.—Վահրամ Րաբունի, Մարտիրոս Երզնկացի, Սիմէօն Ապարանցի, Երեմիա Չէլէպի, Մաղաքիա Ճէվահիրճեան, Աւետիք երէց Ղափանցի. (Վերջին վեցը այն դէպքում՝ եթէ կարողացանք ձեռք բերել գրչագիրներից ընդօրինակութիւններ): Այս ձեռնարկութիւնը յաջողութեամբ գլուխ գալուց յետոյ՝ կարելի կը լինի հրատարակել երկու լրացուցիչ հատոր էլ, որոնցից առաջինի մէջ կը մտնեն՝ հայերէն թարգմանված հին օտարազգի պատմագիրներ—Եւսեբիոս (Ժամանակագրութիւն), Լաբուբնայ, Սոկրատ, Միխայէլ Ասորի եւ Ջուանշէր (պատմութիւն վրաց). իսկ երկրորդի մէջ՝ ընտիր հայ հեղինակներ ոչ-պատմական բովանդակութեամբ, ինչպէս Եզնիկ, Անանիա Շիրակացի, Գրիգոր Մագիստրոս (Թղթերը), Մխիթար Գօշ եւ այլն:

Ստ. Մալխասեանց

լիսի նահանգական դատարանի բաժնում մօտերքս Սղնախում։ Գալուածատէրերի դէմ բողոքում են պետական գանձարանը եւ շատերը։ Դատարանի վճռի մասին կը հաղորդենք։

Թիֆլիսի կոնսիստորիան նորից հաստատեց բժիշկ Մ. Մովսիսեանին ս. Կարապետ մայր եկեղեցու երէցփոխի պաշտօնում եւ մօմապահարանի յանձնաժողովի անդամներին։ Ցանկալի է, որ վերընտրուած եւ հաստատուած յանձնաժողովի անդամները լուրջ վերաբերվեն իրանց պարտաւորութեան եւ անցեալ անախորժ դէպքից խրատուած՝ չը ծագեցնեն նորից խռովութիւններ եւ բարդութիւններ, անհանգստացնելով եւ յուզելով հասարակութիւն եւ հոգեւոր իշխանութիւնը։ Ցանկալի է նոյնպէս, որ պ. Մովսիսեան վերջնականապէս լուծել տայ եկեղեցական կալուածների հարցը։

Կոպ.

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Ղզլար, նոյեմբերի 10-ին

Աստրախանցի այրի կին Թագուհի Գէորգեան Մեհրաբեանցը, գալով ուխտ Ղզլար, նուիրել է տեղիս ս. Գէորգ ուխտատեղի եկեղեցուն տոկոսաբեր Թղթեր իրանց կուպօններով հազար երեք հարիւր քառասուն ութն րուբլի վաթսուն ու հինգ կոպէկ (1848 րուբլի 65 կոպէկ) արժողութեամբ։ Ուստի խնդրեմ Թոյլատրել ինձ «Մշակի» միջոցով յայտնել իմ խորին շնորհակալութիւնը նուիրատու տիկնոջը։

Երէցփոխ՝ Ոսկան Քալանթարեան

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Մենք հաղորդել էինք, որ արեւելեան լեզուների Լազարեան ճեմարանը նոյեմբերի 24-ին [illegible] տօնեց իր հարիւրամեայ յոբելեանը։ Մոսկվայի լրագիրները այժմ մանրամասնութիւններ են հաղորդում այդ յոբելեանական տօնի մասին։ [illegible] նարկութիւն երեսնամեակի առիթով Մոսկվայի ուսումնարանական շրջանի հոգաբարձու Նեկրասովից, Կովկասեան ուսումնարանական շրջանից, Կիեվի համալսարանից, Խարկովի համալսարանի պատմական-փիլոլոգիական բաժանմունքից, Կազանի համալսարանից, Օդեսայի համալսարանի պատմական-փիլոլոգիական բաժանմունքից, Վլադիվօստոկի արեւելեան լեզուների ինստիտուտից, Թիֆլիսի հայոց հոգեւոր սեմինարիայից, Նախիջեւանի հայոց սեմինարիայից, Լազարեան ճեմարանի նախկին սաների ընկերութիւնից, «Մշակ» եւ «Нов. Обозрѣніе» լրագիրների խմբագրութիւններից, Մոսկվայի համալսարանի պատմական-փիլոլոգիական բաժանմունքի դեկանից եւ այլ հիմնարկութիւններից ու անձերից։ Պրոֆեսոր Խալաթեանց կարդաց նաեւ հաշիւ մասնագիտական դասարանների դրութեան մասին անցած ուսումնական տարվայ ընթացքում։ Այժմ մասնագիտական դասարանների ուսանողների Թիւը հասնում է 62-ի։ Այս տարվայ ընթացքում մասնագիտական դասարանները մասնակցել են Համբուրգում տեղի ունեցած՝ արեւելագէտների համաժողովին եւ հնագէտների XII կոնգրէսին Խարկովում։ Ցլինկ կարդաց ճեմարանի գիմնազիական բաժանմունքի հաշիւը, որից յետոյ աշակերտների երգեցիկ եւ երաժշտական խմբերը կատարեցին ժողովրդական օրհներգը, որ երեք անգամ կրկնվեց։ Ընդհատման ժամանակ, որից յետոյ տեղի ունեցաւ հանդէսի երաժշտական բաժանմունքը, պատուաւոր հիւրերին առաջարկվեցին շամպանիա գինի եւ Թէյ։

—

Թիֆլիսի քաղաքային կրեդիտային ընկերութեան կառավարիչ պ. Ղամբարեան ներկայացրել է Կովկասեան Գիւղատնտեսական ընկերութեան խորհրդին մի զեկուցում կօօպերատիվ ընկերակցութիւններ կազմելու մասին գիւղատնտեսական արդիւնաբերութիւնների վաճառման համար։

Իրաւագիտութեան կանդիդատ Սեմեցկիյ դիմել է Քութայիսի նահանգական իշխանութեան եւ Թոյլատուութիւն է խնդրել բանալու այն սանատորիան, որ նա հիմնել է Սուխում քաղաքից 11 վերստ հեռաւորութեան վրա գտնվող Գուլրիպաշ անուանված տեղում Թոքային հիւանդութիւններ ունեցողների համար։ Սանատորիան հիմնված է բժշկվելու հնարաւորութիւն տալու նպատակով այնպիսի անձերի, որոնք սահմանափակ միջոցների տէր լինելով՝ անկարող են մեծ գումարներ ծախսել իրանց բժշկութեան վրա։ Տեղը սանատորիայի համար ընտրված է շատ աջող—բարձր եւ հարաւահայեաց՝ համաձայն պրոֆէսօր Օստրոումովի ցուցումների։ Հիւանդները առաջին ամիսներում, որպէս վարձ, պէտք է վճարեն ամսական 40 րուբլի. նրանք կը գտնվեն տանձին բժշկի՝ Մոսկվայի համալսարանի Թերապեվտիքական հիւանդանոցի օրդինատորի անմիջական հսկողութեան տակ։ Քութայիսի նահանգական բժշկի վկայութեամբ՝ սանատորիան ինչպէս տեղի ընտրութեան, այնպէս էլ բժշկական այլ պահանջների վերաբերմամբ ամենանպաստաւոր պայմաններ է ներկայացնում։ Սեմեցկու միջնորդութիւնը այժմ ներկայացրած է Քութայիսի նահանգական իշխանութեան կողմից կովկասեան բարձր իշխանութեան բարեհայեցողութեանը։

—

Պետերբուրգի ճարտարապետների ընկերութեան մէջ մօտ օրերումս ցոյց կը տրվի մի նոր գիւտ, որ մեծ նշանակութիւն ունի մութ եւ խոնաւ բնակարանների ու նկուղների բնակիչների համար։ Գիւտը մի պրիզմա է, որ հաստատվելով պատուհանի մէջ՝ աւելացնում է լոյսի ոյժը բնականից չորս անգամ աւելի։

—

Երեքշաբթի, նոյեմբերի 29-ին, Թիֆլիսի Արտիստական ընկերութեան Թատրոնում ներկայացրվեց մի նոր պիէս՝ «Մաննա Վաննա», որ աջողութիւն է ունեցել եւրոպական եւ ռուսաց բեմերի վրա։ Պիէսի մէջ կան տպաւորութիւն գործող տեսարաններ, բայց առհասարակ նա հարուստ չէ գործողութիւններով, այլ պարունակում է մի շարք դատողութիւններ՝ դիալոգների ձեւերով։ Ներկայացումը գրաւել էր հանդիսականների մեծ բազմութիւն։ Պիէսի նիւթը վերցրած է Իտալիայի հին կեանքից, երբ զանազան փոքրիկ պետութիւններ կռիւներ էին մղում միմեանց հետ։ Պիզա քաղաքին նրա Թշնամին առաջարկել էր տալ իբրեւ փրկանք զօրապետի կնոջ մի օրով։ Քաղաքը ընդունում է այդ պայմանը եւ ազատվում է աւերումից։ Սակայն զօրապետը չէ հաշտվում այդ հանգամանքի հետ եւ ցոյց է տալիս խանդոտութեան եւ բարկութեան այնպիսի արտայայտութիւններ, որ սառեցնում են խսպառ իրանից իր կնոջը։ Ներկայացումը ունեցաւ միջակ աջողութիւն։ Աչքի էին ընկնում դերասանուհի Տատըլէն, որ զգացված կատարեց իր դերը վերջին գործողութեան մէջ եւ տպաւորութիւն գործեց, Կրասօվ, որ կատարում էր Պրինցիվալլէի դերը եւ Սմիտով՝ զօրապետ Գվիդոյի դերում։

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՆԱՄԱԿ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻՑ

—

Սալմաստ, սեպտեմբերի 24-ին

Սեպտեմբեր ամիսն է, քիչ կամ շատ քաղաքակրթված աշխարհներում կրթիչ, քաղաքակրթիչ խօսքը կենդանութիւն է վերստանում՝ ուսումնարանի մէջ։ Գեղեցիկ ապագայի յոյսը մի տեսակ գրգիռ է առաջացնում ուսուցիչ եւ ուսանող ուղեղներում։

Սեպտեմբերի 24-ն է, իսկ մեր Սալմաստի կրթական գործը ներկայ տարեշրջանում ինչպէս է սկսվում, անցեալ տարվանից ինչ փոփոխութիւնով—առաւելութիւններով։

Ղ ա լ ա ս ա ր՝ ըստ առաջնոյն երկու ուսուցիչ եւ մի ուսուցչուհի կայ։

Փ ա յ ա ջ ո ւ կ՝ այս համեմատապէս հարուստ եւ հայաշատ գիւղը՝ անցեալ տարվան պէս է—չը կայ։ Առաջնորդի հեռագրով Կովկասից պիտի գան շուտով մէկ-երկուսը։ Թող գան....։

Հ ա ֆ Թ վ ա ն՝ երկու ուսուցիչ կայ։ Անցեալ տարի չորս էին։ Սրանցից մէկը առաջնորդի հրամանով Թաւրիզ ուսանելու գնաց։ Ինչ խօսք, որ շատ գեղեցիկ եղաւ։ Երկրորդը Սառնայ գիւղ ճանապարհվեց, որովհետեւ այնպէս յարմար գտնվեց։ Իսկ որպէս զի չորս բաւորար Թիւը լրանայ՝ երկուսն էլ հեռագրով կանչվեցին։

Մ ո կ ս ա մ՝ անցեալ տարուան նման—չը կայ։

Այստեղ էլ յոյսը հեռագրի են կապել—երկուսի համար։

Ս ա ր ա մ է ր ի կ՝ մի ուսուցիչ կար անցեալ տարի։ Այս տարի էլ կայ մէկը։ Ցոյս կայ, որ անցեալ տարի ա ն ո ւ ն ո վ ուսումնարան եղաւ՝ այս տարի չէ լինելու։

Ս ա վ ր ա յ՝ կայ երկու ուսուցիչ, սակայն հարց է Թէ՝ առաջնորդի կարգադրութիւնը զ օ ռ ո վ կը լինի, Թէ հոգաբարձութեան ընդդիմադրութիւնը։

Ք է օ հ ն է - Շ է հ է ր (հին քաղաք)՝ կանչված է մի ուսուցիչ, սակայն դեռ պայմանը չէ կապված։

Սալմաստի հայաբնակ գիւղերը այսքանով չը վերջացաւ. դեռ մնում են՝ Հախթա-խանայ, Դրիշկ, Քալաշան, Վարդան, Ռկավայ եւ այլն, որոնց ուսուցիչ—«Աստուած տայ» առ այժմ։ Սրանք ակընկալութիւն էլ չունեն։ Երեւի, դրանք ուսուցիչներ կունենան միայն Հաֆթվանի կենտրոնականից։ Արդէն յայտնի է «Մըշակի» ընթերցողներին, որ Սալմաստի կենտրոնական ուսումնարանի գործի կէսը կատարվել է, այսինքն սկսել են տեղը գնել. մնում է ցանկալ այն, ինչ որ հարկաւոր է։ Ի՞նչ բան անել կարելի չէ—եթէ....։

Օհան.

ԱՐՏԱՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

—Սօֆիայի «Вечерняя Почта» լրագրում տըպագրված է հետեւեալ հեռագիրը Բերլինից. «Հաստատ աղբիւրից տեղեկացայ, որ գերմանական կառավարութիւնը վերջնականապէս վճռել է ամենեւին չը միջամտել մակեդօնական ապստամբութեան մասին ծագած հարցերի մէջ։ Այն լուրը, Թէ իբր գերմանական կայսրը հեռագրել է սուլԹանին՝ խորհուրդ տալով նրան ոյժ գործ դնել ապստամբութիւնը ճնշելու համար, ճիշդ չէ։ Գերմանական կայսրը չէ ուղարկել սուլԹանին եւ ոչ մի հեռագիր»։

—Եւրոպական լրագիրներից մի քանիսը կարծիք են յայտնում, որ Վիլհէլմ կայսրի ճանապարհորդութեան նպատակը դէպի Լօնդօն եղել է աւելի մերձ յարաբերութիւններ ստեղծել Գերմանիայի եւ Անգլիայի մէջ։ Կայսրի այդ ցանկութեանը չէ համակրում գերմանական կանցլէր Ֆօն-Բիւլով, ուստի եւ նա հրաժարվել է զանազան պատրուակներով ուղեկցել կայսրին դէպի Անգլիա։ «Daily Telegraph» լրագիրը տեղեկացնելով՝ կայսրը օգուտ կը քաղէ անգլիական մինիստրների ներկայութիւնից Սէնդրինգէմում, որպէս զի քննադատէ անգլօ-գերմանական յարաբերութիւնների հարցը կարեւոր լրջութեամբ։ Անգլիայում մեծ տպաւորութիւն գործեց այն հանգամանքը, որ մինիստրութեան ութ անդամներ հրաւիրված են Սէնդրինգէմ՝ ներկայ լինելու Վիլհէլմ կայսրի այստեղ եղած ժամանակ եւ որ կոմս Բիւլով չէ ուղեկցելու կայսրին։

—Դանիայի գահաժառանգի ուղեւորութիւնը Բերլին սատրիկ կերպով գրգռել է եւրոպական հասարակական կարծիքը։ Ցայտնի է, որ 1864-ի տխուր դէպքերից յետոյ, երբ Պրուսիան բռնի կերպով միացրեց Շլէզվիգ-Հոլշտէյնը իր հետ, յարաբերութիւնները Դանիայի արքայական տան եւ Հօհենցօլէրների տան մէջ միշտ լարված էին մնացել։ Այժմ գահաժառանգի ուղեւորութիւնը մի փորձ է դէպի հաշտութեան ճանապարհը։ Ենթադրում են, որ ճանապարհորդութեան հետեւանքը կարող է լինել Դանիայի չ է զ ո ք ա ց ո ւ մ ը։ Բերլինի «Tageblatt» Թերթը այսպէս է խօսում այդ մասին. «Չէզոքացման իրականացումը Դանիայի համար ահագին աջողութիւն է։ Գործնական տեսակէտից նա մեծ կարեւորութիւն կունենայ, որովհետեւ նա Թոյլ կը տայ Դանիային պակասեցնել իր պատերազմական ծախսերը, որոնք հասնում են այժմ 20 միլիօն կրօնի, իսկ այդ՝ շատ մեծ ծախք է մի երկրի համար, որ ունի $2^1/_2$ միլիօն բնակիչ»։ Գերմանական կիսապաշտօնական «Norddeutsche Allg. Zeitung» Թերթը ահա ինչ է ասում այդ ուղեւորութեան մասին. «Դանիայի գահաժառանգը գալիս է այսօր հիւր կայսրին. այդ այցելութիւնը կընդունվի ամենքից գոհութեամբ, իբրեւ հաստատող այն ընտիր յարաբերութիւնների, որ տիրում են Գերմանիայի կայսերական տան եւ Դանիայի արքայական ընտանիքի մէջ եւ այդ գոհութիւնը այնքան աւելի մեծ կը լինի, քանի որ յայտնի է, Թէ կայսրը ինչ անկեղծ յարգանքի զգացումներ է տածում Քրիստիան Թագաւորի վերաբերմամբ։ «Գերմանական կայսրութիւնը, որ հանգստանում է իրան բաղկացնող պետութիւնների իրաւունքների յարգանքի վրա, նոյնպէս մի հաւատարիմ եւ ապահով դրացի է իրան շրջապատող օտար պետութիւնների համար։ Տայ Աստուած, որ գերմանական կայսրի եւ ազգի հիւրը հաստատվի իր այն համոզմունքի մէջ, որ Գերմանիայում ամենքը տրամադիր են բարեկամական երկարատեւ յարաբերութիւններ պահպանել Դանիայի հետ, երկու երկիրների շահերի համար»։

„ՄՇԱԿԻ“ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՌՈՒՍԱՑ ԳՈՐԾԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆԻՑ

29 նոյեմբերի

ԼՈՆԴՈՆ։ Բալֆուրը ցաւակցութիւն յայտնեց Սօլսբիւրիի հրաժարականի մասին եւ վերջում գոհունակութիւն յայտնեց խաղաղութեան առիթով։ Ժողովրդական կրթութեան վերաբերեալ օրէնքի նախագիծը միակ հետաքրքիր հարցն է ներքին քաղաքականութեան մէջ։ Հարաւ-աֆրիկական պատերազմը պատասխան էր երկու հարցին. ցանկանո՞ւմ է արդեօք անգլիական ժողովուրդը, խաղաղութիւնը պահպանելու համար, պատրաստ լինել պատերազմին եւ պատրա՞ստ են արդեօք անգլիական ինքնավար կօլօնիաները պատերազմել կայսրութեան համար։ Բալֆուր մատնացոյց է անում Վիլհէլմ կայսրի Անգլիան այցելելու վրա եւ հրաժարվում է քննութեան առնել մամուլի ցնորքները, որոնք կապված են այդ անցքի հետ։ Սոմալիական արշաւանքի հարցը մեծ նշանակութիւն չունի եւ հետաքրքիր է միայն այն պատճառով, որ ցոյց է տալիս Իտալիայի բարեկամական զգացմունքները դէպի Անգլիան եւ առաջինի պատրաստակամութիւնը գործել միաբան վերջինի հետ՝ փոխադարձ շահերը ապահովելու համար։

ԼԻԼԼ։ Հիւսիսային աւազանի ածխահանքերում 5000 բանուորներ սկսեցին բանել։

ԿՈՊԷՆՀԱԳԷՆ։ Մեծ Իշխան Թագաժառանգը ճանապարհ ընկաւ Ռուսաստան. կայարանում նրան ճանապարհ գցեցին Թագուհի Կայսրուհի Մարիա Ֆէօդորօվնա, Թագաւորը, արքայական ընտանիքի անդամները եւ ռուսական միսսիան։

ԿԱԶԱՆ։ Նաւագնացութիւնը դադարեց։

ՆԻՒ-ԵՕՐԿ։ Կոլումբիայի հետ բանակցութիւնները Պանամեան ջրանցքի մասին վերջանալու վրա են։

ԲՈՒԽԱՐԵՍՏ։ Թագաւորը ճանապարհ ընկաւ Ռուշչուկ։ Նրան ուղեկցում են մինիստր-նախագահ Ստուրձա, արտաքին գործերի մինիստր Բրատիանօ եւ Գրիվիցայի տօման մասնակցած եգերեան գնդի ներկայացուցիչները։

30 նոյեմբերի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ «Правительственный Вѣстникъ» լրագիրը հաղորդում է, որ Թագաւոր Կայսրը բարեհաճեց Թոյլ տալ, որ ներքին գործերի մինիստր Պլեվէ, Մէշչօվսկս քաղաքի բընիկը, ընդունէ այդ քաղաքի պատուաւոր քաղաքացու կոչումը։

ՌՈՒՇՉՈՒԿ։ Կարլ Թագաւորը ժամանեց։ Նըրան դիմաւորեցին իշխանը, իշխանի եղբայր Ֆիլիպպը, մինիստրները եւ զօրքերը։ Երեկոյեան տեղի կունենայ ճաշ, իսկ վաղը Թագաւորը կերԹայ Գրիվիցա եւ Պլէվնա։

ՕՐԵՕԼ։ Զէմստվօյի հանգուցեալ գործիչ Միտին նուիրեց զէմստվօյի գիւղատնտեսական դպրոցին 14,000 րուբլի եւ հանգուցեալի անուան տարրական դպրոցին 6000 րուբլի եւ $2^1/_2$ դէսիատին հող։

ՖԷՑ։ Ապստամբների պարագլուխը մեծ զօրաբաժնով յարձակվեց մարօկկեան զօրքերի վրա. սուլԹանական զօրքերը փախան։

ՌՈՒՇՉՈՒԿ։ Ռումինական Թագաւորը ժամանեց «Օրիանտ» շոգենաւով. նրան դիմաւորեցին իշխանը, մինիստրները եւ ազգային ժողովի նախագահը։ Ողջոյնի ճառի մէջ քաղաքապետը մատնացոյց արեց սրտակից յարաբերութիւնների վրա Թագաւորի եւ իշխանի միջեւ։ Քաղաքագլուխը մատուցեց աղ ու հաց։ Թագաւորը պտտեց քաղաքում եւ ընդունեց դիպլօմատիական մարմինը։ Երեկոյեան տեղի ունեցաւ հանդիսաւոր ճաշ։

ՍՕՖԻԱ։ Ապստամբները Ջումայեան շրջանում ստացան օգնութիւն ռազմամԹերքներով եւ մարդկանցով։ Ցօնչէվ կազդուրվում է եւ ամեն օր համակրական նամակներ է ստանում։ Ռիլի մօտ կանգ առաւ մակեդօնական փախստականների խումբը, որոնք փախել էին բաշիբուզուկներից. նրանք ծայրայեղ աղքատութեան մէջ են։ Տեղական սլաւօնական ընկերութիւնը հագուստ է ուղարկում նրանց։—Ապստամբութիւն ծագեց Բալլօզում Սանդանսկու նախագահութեամբ։ Նոյեմբերի 26-ին կռիւ տեղի ունեցաւ Բէլիցում։ Թիւրքերը կորցրին սպանված եւ վիրաւորվածներով միասին 100 մարդ։ Սանդանսկի գրաւեց Բէլիցա։ Թիւրքերը շրջապատեցին նրան։ Իսաեվ եւ Լէվաէրով ամուսինները ուղեւորվեցին պաշարվածներին ազատելու համար։

ՀԷԼՍԻՆԳՖՕՐՍ։ Սենատը հրամանագրեց կազմել րէֆօրմի նախագիծ ըստ ռուսական օրինակի քաղաքային ոստիկանութեան համար։

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ ԹԱԳՈՒՀԻ ՏԻԳՐԱՆԵԱՆ
ԻՍԱՀԱԿ ՄԷԼԻՔ-ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

Բ. ՆԱԻԱՍԱՐԴԵԱՆԻ

(Կուկիա, Վորոնցովի արձանի հանդէպ)

Ամեն օր, բացի կիրակի օրերից՝

ԱՌՆԻՉՆԵՐԸ

Բ. Ս. Նաւասարդեան—11—12 ժ. վիրաբուժութեան, վեներական (սիֆիլիս) և միզաւոր. հիւանդ.

Ն. Ի. Գզիլիև—12—1 ժ. ականջի, քթի և կոկորդի հ.

Զ. Ի. Թորամանեան—11—12 ժ. կանանց և երեխայոց հիւանդ.

Գ. Ս. Թառխանեան—1—1½ ժ. Ներքին և երեխայոց հ. երկուշ. չորեք. ուրբաթ.

Ս. Գ. Կարապետեան—1—1½ ժ. Ներքին և երեխայոց հ. երեքշ. հինգշ. շաբաթ.

ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ

Գ. Ս. Թառխանեան—7—8 ժ.

Բ. Ս. Նաւասարդեան—7½—8 ժ.

Վճարը 50 կ. չքաւորները ձրի. Համախորհրդի (կոնսիլիում) և օպերացիայի համար առանձին.

Օ. Ց. Սովանեան—տանը. ծաղկահատ և բըժշկական մարմնամարզ. դիմել 11—1 ժ.

Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝

Բժշկապետ ՆԱԻԱՍ. ՐԴԵԱՆ

ԲՈՒԺԱՐԱՆԵԱԿ

ԴՈԿՏՈՐ Վ. ԱՐԾՐՈՒՆՈՒ

Նորագոյն ապարատներով եւ ելեկտրական լուսաւորութեամբ. մասնաւորապէս

ԲԳԻ, ԲԹԻ, ԱԿԱՆՋԻ ԵՒ ԿՐԾՔԻ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ

Сергіевская ул., д. 12.

Տպագրուած է պատկերազարդ

„ԱԶԳԱԳՐԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԻ“

IX-րդ եւ X-րդ գրքերի բովանդակութիւնը.

Բաժանորդներին 3 ր.

IX գիրքը լոյս կը տեսնէ նոյեմբերին. նախորդ գրքերը ծախւում են խմբագրատանը բաժանորդագրական գնով.

Դիմել՝ Ервану Лалаянцъ, Тифлисъ, Серпная 5, կամ Семинарія Нерсисянъ. 5—5

Կովկ. յոր. ցուցահանդէսում արծաթեայ մեդալ ստացած

„ԱՇԽԱՏԱՆՔ“

ընկերութիւնը ընդունում է պատուէրներ զանազան տեսակ պատուէրներ.

Դիմել Լալայեան, Կ. Աֆրիկեանին.

Տեսակների մանրամասն ցուցակն ուղարկւում է ձրի. 20—24

Լոյս տեսաւ

ԲԺ. Վ. ԱՐԾՐՈՒՆԻ

«ԲԺՇԿԻ ԶՐՈՅՑՆԵՐԻ» 7-րդ գրքոյկը

„ՄԻ ԾԽԻՐ“

Գինն է 5 կ.

Մամուլի տակ է № 8, «ՍՌՈՂԱՅԻՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ»

ԴիմԵլ «Կենտրոնական» եւ «Կուլտուրանի» գրավաճառանոցները, նոյնպէս եւ Հեղինակին (Тифлисъ, Д—ру Арцруни, Сергіевская ул., № 12). 5—10

ԲԺԻՇԿ Ս. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆՑ

Ընդունում է մանկաբարձական հիւանդներին, մարմնի եւ վեներական սիֆիլիս հիւանդներին, ինչպէս նաեւ զանազան ներքին հիւանդութիւններին.

Առաւօտեան 11—1 ժ.

Երեկոյեան 4—6 ժ.

Բեբուտովսկայա փողոց № 41. տուն Արարատովի. Бебутовская ул. № 41, Домъ Араратова. 10—150

ԲԺԻՇԿ ՄՈՒԼԻՆ

Ընդունում է ամեն օր կուկորդի, քթի եւ ականջի հիւանդութիւններ ունեցողներին, ժամը 11—1 առաւօտեան եւ ժամը 4—6-ը երեկոյեան. Սուլբաշեան փողոց, № 30. 11—14

Երկամեայ փորձառութեամբ բացված է այս հիւանդանոցը 8-ին

ՆՈՐ ՏԱՆՆԵՏԻՐՈՒԹԵԱՆ

ԴԵՂԱՏՈՒՆ

Պրովիզոր Նիկոլայ Իվանովիչ ԲԱԶԻԵՐՈՎԻ

Գոլովինսկայա փողոցի վրայ, № 26 տանը. 10—10

ԷԼԻ ՄԷԿ ԶՈՀ

Կոմէդիա հինգ արարուածով, հեղինակութիւն Գաբրիէլ Սունդուկեանցի

Երկրորդ տպագրութիւն ուղղած

Գինն է 1 ր.

Վաճառվում է Թիֆլիսում՝ «Կենտրոնական» եւ «Կովկասեան» գրավաճառանոցներում. 1—5

Մամուլի տակ է եւ շուտով լոյս կը տեսնէ

ԹՈՒՐՔԱՀԱՅԿԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐԻ ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ

I մաս

Փոխադրութիւն Գոլդշտէյնի

Բ. ՏԷՐ-ՍԱՀԱԿԵԱՆԻ

Ցանկացողները պիտի դիմեն հետեւեալ հասցէով՝ Шуша, книжная торговля Б. Теръ-Саакянцъ. 3—6

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ

ԽԵՂՃԵՐԸ

պատմուածքների ժողովածու, մօտ 400 երես, ՄԱՄՈՒԼԻ ՏԱԿ Է ԵՒ ՇՈՒՏՈՎ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ.

Գինն է 1 ռուբլի

Ծանրոցով առաքման 1 ր. 20 կոպէկ.

Ցանկացողները պիտի դիմեն «Մուրճի» խմբագրատանը հեղինակին. Тифлисъ, редакція „Мурчъ“. 6—10

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

Ա. Մ. Խան-Աղեան

Ընդունում է հիւանդներին 9—2 եւ 4—6 ժ. Երեւանեան հրապարակ, տուն Խարաջեանի № 3. (4. ե. 4.) 9—100

ԱՏԱՄՆԱԲՈՅԺ

ՕՐ. Ս. ՕԵՐՄԱՋԵԱՆ

Ընդունում է հիւանդների ընդունելութիւնը. Առաւօտեան ժամը 9—2 Երեկոյեան ժամը 5—7

(4. կ.) 19—105

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՆ ԵՒ ՎԱՃԱՌՎՈՒՄ ԵՆ

„ԱՐԱԳԾ“

ՊԱՏԻ ԵՒ ԾՈՑԻ ՕՐԱՑՈՅՑՆԵՐ

1903 Թ. համար.

Պատի օրացոյցը իր մէջ պարունակում է եւ հայերէն եւ ռուսերէն օրացոյցներ, հայերէն եւ ռուսերէն տառերով. իսկ ծոցինը ունի լիակատար եւ շատ հետաքրքիր յաւելուած.

Մի հատ պատի եւ մի հատ էլ ծոցի օրացոյց գնողը կը ստանայ մի օրինակ «Ծոցի երգարան» նուէր.

Պատի օրացոյցն արժէ հատով 50 կոպէկ, գումարով 35 կոպէկ. Ծոցինը—հատով 20 կոպ., գումարով 15 կոպէկ.

Դիմել՝ Александрополь, Эрив. губ. Типографія Саноянца и Степанянца. 2—20

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՆ ԵՒ ՎԱՃԱՌՎՈՒՄ ԵՆ

◆ՇԻՐԱԿ◆

ՊԱՏԻ, ԾՈՑԻ ԵՒ ՍԵՂԱՆԻ «ԱԽՈՒՐԵԱՆ»

1903 Թ.

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ

ՕՐԱՑՈՅՑՆԵՐԸ

Ամենահարուստ յաւելուածներով

Աչքի առաջ ունենալով, որ «ՇԻՐԱԿ» օրացոյցները իրանց օգտակար եւ հարուստ յաւելուածներով չորս տարի է արդէն գրաւել են ընթերցողների բաւական ստուար բազմութիւն եւ թէ նրանք զգալի արագութեամբ տարածվում են ժողովրդի ամեն խաւերում, ուստի եւ ներկայ օրացոյցները խմբագրելիս չը խնայեցինք ոչ մի ջանք աւելի եւս հարստացնելու եւ ընդարձակելու նրանց յաւելուածները.

Ծոցի օրացոյցի գլխաւոր յաւելուածը կազմում է 200 երես, որ ոչ մի ուրիշ հայերէն օրացոյց չունի եւ բացի զանազան տոմարագիտական, վաճառականական օրէնսգիտական, բժշկական եւ այլ օգտակար տեղեկութիւններից, Ծոցի օրացոյցում կան նաեւ ընթերցանութեան համար առանձին հատուածներ, ինչպէս ծեր մշակի խրատները երիտասարդին, Անի քաղաքի պատմութիւնը, նրա թագաւորները, Անիի աւերակները, կամ հարստանալու միջոց, հայ բարեգործներ Ցարութիւն Ամիրա Պէզճեանի, Մ. Սանասարեանի եւ Լազարեանների տոհմի կենսագրութիւնները զարդարված իրանց պատկերներով.

Պատի օրացոյցում, որ իր տեսակում առաջինն է, այս տարի առանձին տեղ են բռնում հայոց պատմութիւնից շատ հատուածներ՝ ինչպէս հայերի ծագումը, հայ թագաւորներ՝ Աշոտ, Լեւոն, Գագիկ, հայ մելիքներ, Դաւիթ բէկ, հայերի գաղթականութիւնը, ռուս-թրքական պատերազմը եւ այլն, այլ եւ ընդհանուր եւ եկեղեցական պատմութիւնից հատուածներ, բարոյական խրատներ, կրթական առակներ, ոտանաւոր, ժողովրդական եւ ազգային երգեր բժշկական, արհեստագիտական, աշխարհագրական, տնտեսագիտական եւ այլ օգտակար ու հետաքրքիր տեղեկութիւններ.

Թէ պատի եւ թէ ծոցի օրացոյցների նիւթը բոլորովին նոր է.

Սեղանի օրացոյցը «Ախուրեան», որ կազմված է տիկին Նուարդ Աֆինեանի խմբագրութեամբ եւ մասնակցութեամբ մի քանի կանանց, կարող է իրօք ամեն մի ընտանիքի բարեկամը լինել իր դաստիարակչական, բժշկական, տնտեսական եւ այլ ընտանիքի վերաբերեալ անհրաժեշտ տեղեկութիւններով. «Ախուրեանը» մեծ գիրքով մի չքեղ հրատարակութիւն է նուիրված հայ մայրերին եւ զարդարված է մի քանի յայտնի հայ կանանց պատկերներով եւ կենսագրութիւններով.

Մեր օրացոյցներից երկուսը կամ երեքը միասին գնողները կը ստանան ձրի իբրեւ նուէր՝ «Ս. Էջմիածնի 1600-ամեակի պատմութիւնը» եւ «Ս. Մեռոնի օրհնութեան նկարագրութիւնը» առանձին պատկերազարդ գրքոյկով.

Ցանկացողները կարող են մանրամասն բովանդակութիւնը ստանալ ձրի.

Գները՝ պատինը—50 կոպէկ, ծոցինը—20 կ., սեղանինը—50 կոպէկ. Գումարով գնողներին լինում է շատ ձեռնտու զիջում.

Դիմել՝ Александрополь, Карапету Апинянцъ. Արտասահմանից Alexandrople, Karapet Apinian.

Ալէքսանդրապոլում ՝ը դիմել ուրիշ ոչ մի հասցէով.

Խնդրում եմ ցանկացողները շտապեն, որ ժամանակին կարողանանք պատուէրները ճշդութեամբ կատարել.

3—8 (կ.) Կարապետ Աֆինեան

ՔԻՄԻԱԿԱՆ ԼԱԲՈՐԱՏՈՐԻԱ

ՔԻՄԻԿՈՍ Ա. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ ԵՒ ԲՆԱԿԱՆ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ԴՈԿՏՈՐ Կ. ԽՕՋԱՅԵԱՆԻ

Թիֆլիս, Ոսկերիչների փողոց, տ. № 27.

Ընդունում է ամեն տեսակ տեխնօ-քիմիական, հանքարդիւնաբերական, շինարարական, գիւղատնտեսական, սանիտարական-առողջապահական եւ քիմիկօ-ֆիզիօլոգիական հետազօտութիւնների համար իւղեր (բուսական, մինէրալական), նաւթ, սապոն, ներկեր, մետաքս, հանքեր, մետալներ, հանքային ջրեր, ցէմէնտ, կիր, հող, պարարտացման նիւթեր, կաթ, իւղեր, պանիր, գինի, գարեջուր, շաքար, ալիւր, կոնսէրվներ եւ այլն. Տեխնիկական տեղեկութիւններ եւ խորհուրդներ. Գործնական նախապատրաստութիւն լաբորանտների գործարանների եւ հանքերի համար. Աշխատանքի տեղեր կան եւ պ.-պ. Ուսանողների համար. 2—6

Ս. ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

„ՆԱԴԵԺԴԱ“

ծովային, գետային եւ ցամաքային ապահովագրութեան, ապրանքների տեղափոխութեան եւ գոյքերը կրակից ապահովագրելու համար.

ՀԻՄՆՎԱԾ Է 1847 ԹՎԻՆ

Հիմնական դրամագլուխը . . . . . 1,650,000 րուբլի

Պահեստի դրամագլուխը . . . . . 2,664,808 »

I. ԱՊՐԱՆՔՆԵՐԻ ՏԵՂԱՓՈԽՈՒԹԻՒՆ.

Աւելի քան 300 գործակալութիւններ եւրոպական Ռուսաստանի, Կովկասի, Միջին-Ասիայի, Սիբիրի եւ հեռաւոր Արեւելքի բոլոր նշանաւոր տեղերում, նոյնպէս եւ ներկայացուցիչներ արտասահմանի գլխաւոր քաղաքներում.

Տեղափոխութիւն ամեն տեսակ բեռների եւ իրերի, որոնց ընդունելութիւնը եւ յանձնումը կատարվում է թէ տանը եւ թէ պահեստներում ու խանութներում.

Յանձնումն բեռների ուղարկվողների կողմից առաջարկված պայմաններով (վերադիր վճարներ ի հաշիւ ուղարկողների, դրամի փոխադրութիւն (переводъ) բեռները յանձնելու տեղը հասցնելու համար եւ այլն).

Պահպանութիւն բեռների արտօնեալ պայմաններով ստացման տեղերում՝ ապահովագրով նրանց պահեստներում, որի համար շատ կէտերում կան ընդարձակ պահեստներ, յատկապէս բեռներ պահելու համար.

II. ՆԱՒԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ

Սեփական մարդատար, ապրանքատար եւ ձգող շոգենաւեր, ծովային եւ գետային նաւեր (70 նաւ).

Բեռնակիր եւ մարդատար նաւերի պարբերական հաղորդակցութիւն Վոլգա գետի բոլոր նաւահանգիստների մէջ, Ռիբինսկից մինչեւ Աստրախան, եւ Կասպից ծովի բոլոր նաւահանգիստների մէջ, Աստրախանից մինչեւ Պարսկաստանի ափերը.

Ամենաընդարձակ պահեստներ Նիժնիում (սիբիրական նաւամատոյցի վրա), Աստրախանում, Բագւում եւ Կրասնօվոդսկում.

Բեռները անընդհատաբար ուղարկելու համար ընկերութեան շոգենաւագնացութիւնը համաձայնութիւն է կապել երկաթուղիների հետ. Այն ապրանքների տեղափոխութեան համար, որոնք ուղարկվում են Ռուսաստանից Պարսկաստան եւ Պարսկաստանից Ռուսաստան, գոյութիւն ունի առանձին, բացառիկ արտօնութիւններով, համաձայնութիւն Պարսկական ապահովագրական եւ տեղափոխութեան ընկերութեան հետ.

III. ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐ.

ա) Ապահովագրութիւն բեռների, որոնք տեղափոխվում են թէ ցամաքային և թէ ջրային ճանապարհներով (ծովերով և գետերով).

բ) Ապահովագրութիւն կրակից ամեն տեսակ գոյքերի.

գ) Ապահովագրութիւն ամեն տեսակ դժբաղդ դէպքերից ճանապարհին ամեն տեսակ նաւերի, շոգենաւերի, առագաստանաւերի, վագոնների և վագոն-ցիստերնների.

դ) Ապահովագրութիւն թանգագին իրերի և արժէքաւոր թղթերի, որոնք ուղարկվում են պոստով, ցամաքային և ծովային ճանապարհներով, համաշխարհային պօստային դաշնակցութեան բոլոր կէտերի մէջ.

Ապահովագրութիւններ ընդունվում են ինչպէս վարչութեան, այնպէս էլ ամեն տեղ ընկերութեան բոլոր գործակալութիւնների մէջ.

Բացի տեղափոխութեամբ պարապող գործակալութիւններից, կրակից ապահովագրելու գործերով մասնաւորապէս զբաղվում են էլի ուրիշ 350 գործակալութիւններ.

Ս. Պետերբուրգի «Նադեժդա» ընկերութեան վարչութիւնը գտնվում է Ս. Պետերբուրգում, Ադմիրալտէյսկի պրօսպէկտի վրա, № 10-րորդ տանը.

Լիազօրներ—ծովային շոգենաւագնացութեան համար՝ Բագւում, գետային շոգենաւագնացութեան համար՝ Նիժնի-Նովգորոդում.

Թիֆլիսի գործակալութիւնը—Դվորցովայա փողոցի վրա, վրաց ազնուականների տանը. Տելեֆօն № 108

(Ե. Ռ. Կ.) 15—120

Дозволено Цензурою, Тифлисъ, 30 Октября 1902 г.

Электропечатная Груз. Издат. Т—ва, В.-Ванкская ул.